

Duen Sacchi

ORGANOLÈPTIC

Concebut com un exercici d'imaginació utòpica, Duen Sacchi (Aguaray, Argentina, 1974) narra aquí la metamorfosi de nou personatges els cossos dels quals es veuen interpel·lats per una sèrie de potències que exorcitzen el temps, l'erotisme i la llibertat compartida. El projecte també explora —d'aquí ve el títol— quines commocions van exercir les matèries colonials sobre la història occidental dels òrgans.

07.11.2018 – 17.02.2019

[LA VIRREINA]
CENTRE
DE LA IMATGE

Ajuntament de
Barcelona

Concebut com un exercici d'imaginació utòpica, aquest projecte de Duen Sacchi (Aguaray, Argentina, 1974) narra des de diverses perspectives, mitjançant *fétitxes* o objectes encantats, dibuixos, estampacions murals i un llibre d'artista, la metamorfosi viscuda per nou personatges els cossos dels quals es relacionen amb certes potències transformadores, així com els canvis físics, espirituals i emocionals que aquestes operarien sobre seu.

El terme «organolèptic» —que dona nom al projecte— prové de Michel-Eugène Chevreul i, més concretament, del seu estudi *Leçons de chimie appliquée à la teinture* (Lliçons de química aplicada a la tintura, 1829), en què el científic detecta una sèrie de propietats cognitives només observables quan els cossos estan en contacte immediat amb els nostres òrgans. En un altre sentit, aquesta mateixa paraula també s'utilitza per referir-se a algunes substàncies que afavoreixen l'excitació sensorial i, finalment, a una tècnica d'estudi sobre les característiques dels sòls que no fa servir sistemes de mesurament quantitatius, sinó l'apreciació a través del tacte, l'olfacte, el gust i la vista.

Partint d'aquestes referències, *Organolèptic* furga en les lleixes de la invenció del cos anatòmic occidental, interessant-se per les seves figuracions patològiques, les seves fantasies i les seves obsessions. Igualment, s'endinsa en la història de la invenció dels òrgans humans i els registres de sistematització de la carn, mentre explora com els inventaris de matèries colonials han commogut aquests codis de tipificació i genealogia, i de quina manera han conjurat les condicions del temps, l'erotisme i la llibertat compartida que els acompanyen o els secunden.

Per aconseguir-ho, Sacchi se serveix del relat clínic i de les epistemologies decolonials, del testimoni i de la il·lusió narrativa, de l'argot científic i del cos com a gramàtica en què podem fundar desidentificacions, en què podem repensar què signifiquen certs antagonismes binaris, com ara la noció d'exterioritat i interioritat.

ORGANOLEPSI: LES PARTS DE LES ÍNDIES

Duen Sacchi

L'M.q es va acomiadar i va entrar a l'ambaixada dels EUA a Buenos Aires. Al detector de metalls es van obsessionar amb el turbant que duia, llavors amb els cargolins que remataven els seus cabells acabats de trenar a casa d'una germana que acabava d'arribar del Senegal. Un parell d'anys abans l'M.q havia estat a Chicago: l'havia convidada

l'Ernesto Laclau, després de quedar impressionat amb les seves crítiques en una conferència sobre populisme, durant un hivern tan gris com les parets de la facultat de filosofia de la universitat pública. En aquella època, l'M.q estrenava passaport, visat i diagnòstic, tot a la vegada. El 2010, en una foto pomposa, Obama signava la resolució que derogava, al cap de vint-i-dos anys, la prohibició que entressin persones amb VIH positiu al seu país. Però aquesta vegada no passaria. L'encarregada del qüestionari per al visat diria «no». L'M.q. havia esmentat una germana, havia dit: «La meua germana m'espera», i això havia decidit la negativa. L'M.q va sortir convençuda que no havia estat la relliscada d'anomenar germanes les seves companyes de lluita el que l'havia deixada sense visat, sinó el nom del seu treball de recerca, que sobresortia entre tots els certificats que havia presentat: «Processos de colonització: extractivisme viral i emancipació».

La primera vegada que van veure el *yuchán*, un grup d'espanyols que rondaven per les regions del Gran Chaco van pensar que era una planta de cotó gegant. Veure cotó als arbres els va tenir confosos durant dies. De seguida es van imaginar que, essent tan grossos, la producció augmentaria. Que potser era la terra promesa, allò? Els arbres estaven dispersos i les seves capçades curulles deixaven núvols al cel. No sabien que això ja havia passat una altra vegada al segle XIV, quan un altre grup de rondadors de terres van topiar amb una planta de la qual van pensar que feia petits penjolls d'ovelles. Només coneixien la llana animal. Durant uns instants llargs, és a dir, l'estona necessària per fer transitar les veus de les llengües i les seves traduccions, van pensar que tota la classificació dels regnes animals esclatava davant els seus ulls: plantes que florien animals. Aquesta vegada, el *yuchán* savi els va obsequiar amb la seva ombra, i va fer sonar la seva caixa toràctica per avisar dels rondadors de terres.

«No he pogut entrar», va escriure l'M.q al seu telèfon amb la pantalla partida. A l'altra punta del món que coneixem en comú, em va vibrar el telèfon a la butxaca. Vaig veure la seva frase. Aquella nit vaig somiar amb la sequera. Un esbart d'ocells amb el bec i les potes molt llargs agafaven els extrems d'un llac i se l'enduien. Aleshores s'obria una extensió immensa d'argila encara humida. Les petites petjades que havien deixat abans d'hissar el mantell d'aigua salada estaven teixides amb cristalls. Vaig estirar el coll per mirar les petjades: entre els filaments, al fons de tot, ara xiulava el vent. Ara soc en aquesta sala, davant d'aquest cos desarticulat. Al meu voltant, l'espai simula un teatre o una biblioteca. Potser és una capseta de música. Potser és un reliquiari. Potser és alguna cosa més.

No hi ha cos sense imatge, afirmo sense enrojolar-me, i creuo la gran porta de la catedral de Torí. Hi trobem un dels mantells sump-tuaris més famosos. Em segueix un grup d'estudiants, no gaire interessats: els mou la sospita. Aquesta església és un reliquiari gegantí, la versió rebuscada dels que venen als carrers amb forma de cor o de flama ardent al costat de les mans de Fàtima, dic amb un somriure. Tot d'una, ens veig com un grup de formigues laborioses, tots carregats amb els quaderns i els llapis com si fossin fulletes verdes que hem d'aplegar per a quan arribi l'hivern. Una de les estudiants és experta en triangulació, i m'utilitza com a punta de l'iceberg: sedueix una altra estudiant, mantenint la distància i afalagant-me cada vegada que el seu objecte de desig em parla. M'agradaria dir-li que la Santíssima Trinitat que evoca és la família normativa que l'exaspera. I que no estic disponible. En canvi dic: «Això és un altre tipus de caixa ximple». Caminem dins el cofre que guarda la relíquia obsoleta de la imatge d'un cos. La sang fa la figura. Explico: perquè existeixi un cos, cal un principi d'hibridació, tant si és per semblança com per exclusió, llavors una imatge i, finalment, una forma de reproducció de la imatge, perquè és la prova del seu ordre entre les coses del món. El mantell sagrat és una edició d'artista. Riuen.

Aquella nit hi havia molts mosquits a Tucumán —plena crisi del còlera. M'acaben de posar la vacuna contra la febre groga perquè he passat de la vintena. Bush fill accedeix a la presidència dels EUA. Em quedo immòbil davant la pantalla d'un televisor que hi ha penjat en un racó d'una paret de l'entrada dels Cines Coliseo: com un oxímoron tropical, és allà perquè el personal de taquilla es pugui entretenir. Amb l'entrada a la mà i la boca oberta, miro llampades verdes com de focs artificials a la pantalla de vidre còncav, escolto sospirs entretallats com de pel·lícula porno en VHS. I un *fade out* repetitiu com de videojocs: és la invasió de l'Iraq. L'home de la taquilla em fa senyals des de darrere el vidre perquè m'aparti, apunta amb el comandament a distància i apuja el volum. Les ràfegues de llum cauen sobre un fons negre i groguenc. Oceànica és als canyars. No tenim manera de comunicar-nos fins al canvi de jornalers: ens veurem allà. Porto cassets verges i he aconseguit una càmera de vídeo fàcil d'amagar.

Trec una sèrie de làmines fotocopiades i ens asseiem als bancs per resar i mirar-les. Gaudeixo de la dislocació durant un segon, llavors em sento un simple mercader: no sé si donar-ne la culpa a l'impacte moral de l'edifici o al tedi. Això és una sèrie de xilografies del «Quadern de cirurgia de camp» de Hans von Gersdorff (*Feldtbuch der*

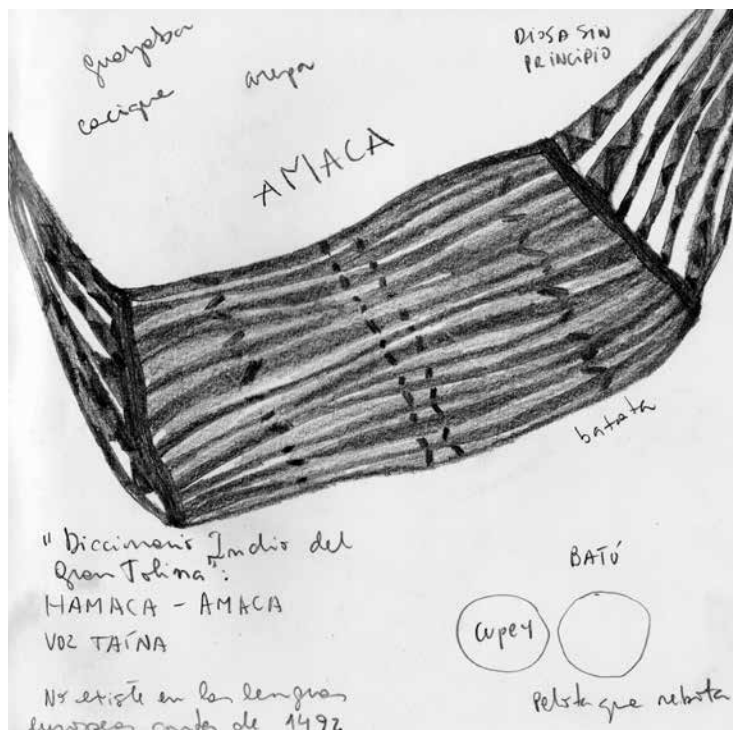
Wundartzney, 1517): podeu veure que els instruments succeeixen les màquines ortopèdiques per reparar ossos trencats, i les incisions de les lesions típiques de la guerra, la sagnia al camp de batalla. Em fascinen els peus i les mans que apareixen en primer pla entre la maquinària de torns i torniquets, els instruments hereus de la tortura, del seu saber fer amb el cos. Aquesta és «L'home ferit»: el dibuix mostra una figura apunyalada, i s'hi assenyalen els llocs típics de les ferides pròpies de les batalles cos a cos, i aquí, a «El maniquí de les vísceres», podeu veure que hi apareixen l'úter, el cervell, el diafragma, el fetge, l'estómac, el cor, la llengua i la laringe. És un tors eviscerat amb la fascinant indiferenciació genital pròpia del seu temps; la màscara mortuòria és un rostre d'ancià amb un úter geomètric. I aquí, a «La imatge de la lepra», veiem els cercles informes de la lepra. L'emergència d'una interioritat exposada en què només en la ferida sembla aparèixer la pell. La pell, una capa foradada. Sortim. Miro cap a una banda i em fa l'efecte de veure'ns, fent-nos petons i rient en un viatge de fa uns quants anys. Mentre camino amb la meua *troupe* d'intel·lectuals joves i desconfiats, sento com els teus llavis mullen els meus, el fregament del teu mugró a l'avantbraç, la teua camisa verda plegant-se com les yungas. El plec de la teua pell bruna, fonda, profunda, agitada sobre la meua. Engrapo el telèfon amb desesperació, com si pogués arribar a tu. El moviment físic em torna a la realitat d'aquests ulls que em miren esperant que digui alguna cosa que els sorprengui, ve-t'ho aquí. No és el pes moral de l'edifici el que em fa mercader, sinó l'expectativa que els vengui una novetat. I ho faig. M'assec a l'escalinata i llegeixo.

Ara els boscos afortunats del Nou Món s'enduen la meua atenció, per bé que separats per un mar les onades del qual em sembla escoltar, més enllà de les columnes d'Hèrcules, assotant les platges remotes. Vull cantar el gran benefici dels déus, l'arbre sant que ens han portat de l'altre hemisferi i que ell sol basta per guarir una dolència tan penosa i posar-hi fi. I tu, Urània, deessa celestial, ret homenatge a aquest preciós arbre fins ara no conegut: fes una corona nova de les seves fulles per cenyir-te el front; digna't a prendre els atributs de la Medicina i ves a mostrar als pobles d'Itàlia els seus rams sagrats: ensenya'ls les meravelles que no van conèixer els nostres pares, i anuncia'ls esdeveniments que encara ningú no ha esmentat.

Girolamo Fracastoro, *La Syphilis (Syphilis sive de morbo gallico, 1530)*, llibre III

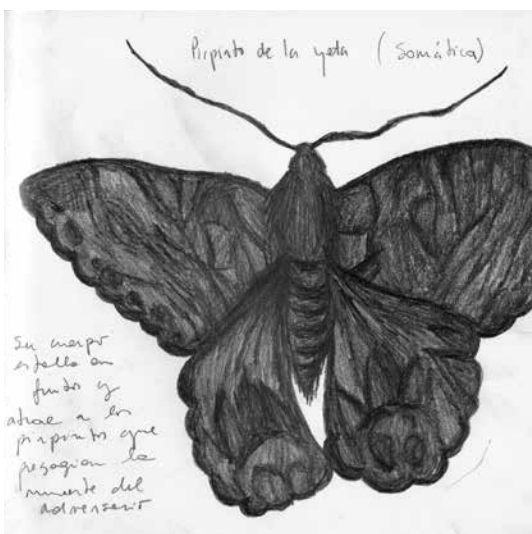
Oceànica, llapis sobre paper, 29,7 x 42 cm

Amaca, llapis sobre paper, 21 x 21 cm

Somàtic amb acàcies, retolador sobre paper, 29,7 x 42 cm

Oceànica en immanència, llapis sobre paper, 21 x 21 cm

Pirpinto, llapis sobre paper, 21 x 21 cm

He deixat de fer classe a les aules. Tinc claustrofòbia. No ho sap ningú. Es pensen que és una excentricitat pedagògica.

L'anomenen guaiac. Diuen que podia curar el mal de Venus o mal de bubons o de berrugues salvatges o el xarampió de les Índies. En realitat, és el nom que es dona a molts arbres de les terres tropicals, els yungas i la muntanya, perquè tenen una fusta dura i una saba que guareix: les seves aigües curen. També l'escorça, les fulles i les flors. Amb les seves flors blaves o grogues, i fins i tot de fúcsies furiosos, pel seu efecte altament soporífer, va ser batejat literalment com a «arbre de la vida» o «pal sant». És l'arbre que lloa el poeta, astrònom i metge italià Girolamo Fracastoro a *La Syphilis* (1530), obra de la qual forma part el fragment que els acabo de llegir. Acabo i m'explota el cor, penso. La fantasia s'obre pas dins meu com la turbulència en un avió de cabotatge: aleshores sento que la meua pell s'obre com un pijama de peluix, com el teu pijama de peluix, com els teus ulls i el teu somriure. Faig un senyal i travesso el carrer buscant el refugi d'un bar. Dels lavabos d'un bar. Trec un retolador de l'estoig i escric a les parets tot el que diria el missatge que no et puc enviar. Escric sobre l'amor, i t'explico les últimes xafarderies, i et pregunto pel menjar i per la teua mare. Et demano sexe, d'aquell nostre. T'explico que no dormo. I m'assec al vàter a plorar lentament perquè la cara no em delati. Al telèfon escric: «Hem d'intentar una altra via».

Quan surto, els trobo tots acomodats i obedients al voltant de la taula del bar, amb els seus tes, les seves begudes orgàniques i pastissos de gingebre. Demano una cervesa —un altre dels beneficis de no fer les classes en una aula—, i continuo: potser la popularització posterior d'aquest poema escrit en llatí és la font original de tota la mitologia del descobriment. L'efectivitat de crear un mite per explicar un mal és contundent. Les figuracions són pobres però efectives, l'al·legoria de l'expulsió del paradís funciona com a motor narratiu: un ocell blau i sagrat mort, la infracció d'una llei d'hospitalitat, un mal que sura en l'aire i que afecta tots els indrets de les Índies, un contacte extraordinari, un càstig diví i la salvació del pal sant. La sífilis és el mal estranger. Abans que es culpés els habitants d'Amèrica de ser els originaris de la plaga que va assotar Europa durant el segle xv, ja era un mal que s'endossaven els uns als altres: mal de Nàpols, mal de França, mal castellà, etc. I és possible que fins i tot la imatge de la lepra fos, també, la imatge de la sífilis. Mals de pell.

El guaiac, igual que la poma de Sodoma, té la marca de l'estrangeria. És a dir, tots dos pertanyen a l'àmbit del comerç exterior perillós,

a l'àmbit del contagi, a la barreja estèril. És curiós que el càstig imposat als habitants de Sodoma per infringir les lleis de l'hospitalitat afecti els seus fruits. *Malus* o la fruita comuna estrangera, la poma —les de Sodoma o les comunes— o, per contagi sinestèsic, el mal. La imatgeria colonial diu que hi ha un mal que sura en l'aire per culpa del clima feixuc. La feixuguesa de l'aire penetra a tot arreu, aguditzant els malestars i el contagi per l'intercanvi amb sangs denses, calentes. Fins que més endavant no es determini que la menstruació és una cosa pròpiament femenina relacionada amb la invenció anatòmica de l'úter, serà aquesta «mala sang», aquesta sang de llocs calents —corporals o territorials—, de color calent, la que contagia els homes que es consideren a si mateixos senyors d'un rei. L'amenaça d'«un mal de pell» que ens pot fer tornar estrangers, que ens pot fer tornar animals, sodomites, objectes, paquets o peces per a la foguera, o el museu, és el que modela l'intercanvi eròtic, en tots els sentits, tant en el de l'obsessió higiènica com en el de la compulsió devoradora.

A la pell apareix la marca visible d'un principi de contagi previ que és la sang, més específicament «el menstru», que en aquesta època és de qualsevol orifici, i pot ser tant de l'«home jueu que menstrua» com de la llet de la dida, o de la prostituta o de les Índies: en el cas dels cossos gestants, la sang és menys blanca i més fina; en el cas de les Índies, és una depravació dels humors sanguinis, perquè «la sang menstrual de les dones dels països ardents normalment és molt agra i virulenta, particularment si se sustenta amb mals aliments», escriu Jean Astruc el 1772. En aquest paradís alterat també hi ha un arbre de la vida que els pot salvar, i sobretot justificar l'extracció compulsiva, les matances, la Colònia. El pal sant. La verborrea els atabala, però és l'única cosa que em calma. Em bec la cervesa d'un glop, mentre un d'ells paga el meu compte. L'observo detingudament: els pantalons d'una talla més gran se li gronxen al cos, que emula el cos púber d'una nena de dotze anys, però és un paio cis, simpàtic, que ataca a còpia de somriures i de treure la cartera. Un sensible de socials.

Al petit Museu d'Anatomia de Torí, les vitrines estan ordenades com si omplissin els espais buits de la nau d'una església romànica, però l'impuls és gòtic: sens dubte, hi ha alguna donzella morta sota els fonaments, diria Negroni. Mentre camino, penso en la figura de Jack l'Esbudellador, possiblement el cosí poeta de Virginia Woolf. Educador, homosexual. En el seu fantasma s'acumula tot l'imaginari organolèptic de l'Europa del segle XIX: el barber cirurgià, el cos de la ciència, la misogínia com a pulsio eròtica, el desig d'exhumar la

interioritat, els sinuosos camins del pas de l'exegesi del vici a la propèdèutica de la bogeria. Els crims de Whitechapel, tal com indica la literalitat del nom, marquen la incisió caòtica de la passió per l'ordre, per l'*organum*. Podríem dir que la invocació de Jack l'Esbudellador només deixava en evidència la proliferació dels discursos orgànics, la seva poètica, diríem amb crueltat. No dic res d'això. Em limito a arrossegant-me pels passadissos petits. Proposo que prenguin notes i llavors en parlem a fora.

A la dreta, després de fer dues o tres passes a la gran sala d'exposicions del cos humà, hi ha una escultura amb el gest i la manufactura propis de les verges catòliques dels altars, una imatge de Botticelli de guix lacat, de prosa criminològica. Obert el tors, ha quedat el forat de l'úter desmuntable.

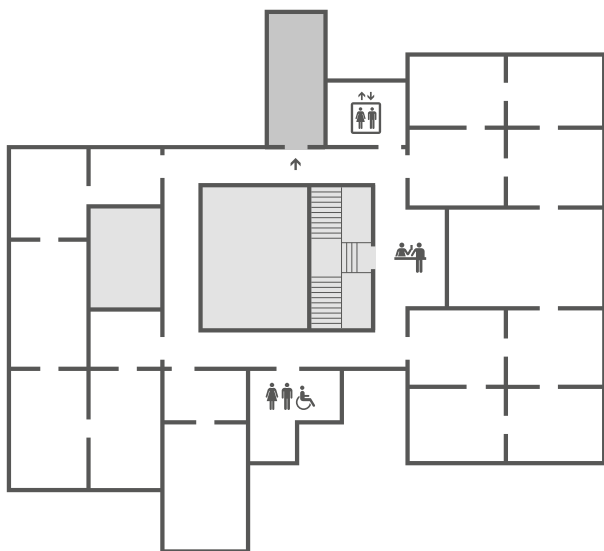
La pudor és nauseabunda. A l'última filera de lleixes vidriades, la insistència de la repetició: desenes de cervells secs. «El cap té una mida petita, però amaga grans misteris: cada partícula dona fe de l'art dels déus», hi ha gravat a la histoteca, la parenta renaixentista de la somateca: un gran mobiliari arxivístic mòbil on, a cada calaixet, trobem una mostra de cada porció del cos anatòmic, especialment del cervell. La pudor de cos en descomposició m'altera no sé quin rastre mnèmic. Una espècie d'estat d'alerta i sopor, una ansietat paranoide em fa acuitar el pas. Tot seguit, trobem les dues mòmies. Amb el deix lumínic de l'expositor de peces del cervell resplendeixen els cossos en posició fetal. Pertanyen a la «Col·lecció del viatge de la pirocorbeta Magenta» (1865-1868), en la qual viatjava el «naturalista» Filippo di Filippi, i al «Viatge de circumnavegació de la fragata Novara de la Reial Marina de Guerra Austríaca» (1857-1859). No hi ha cos sense els cossos de les Índies.

La invenció dels òrgans, més la invenció de la raça, més la invenció de la diferència sexual no només produïa una sèrie d'imatges, sinó que necessitava un espai per escenificar-les, començo a dir tot seriós. Els veig acotar el cap sobre el quadern i prendre apunts mentre parlo. Les primeres vegades vaig sentir pànic davant el registre manual de la meua veu. Llavors, de manera forçada, vaig començar a trobar-hi un costat eroticoespiritual. Alguna cosa de la transmutació de les idees. L'M.q em va dir que es podia entendre com a sexe en grup. Ho va dir per provocar-me, però des d'aleshores canvio el to de veu, com si volgués intervenir en el meu propi so corporal. A Barcelona no només hi ha un dels tres teatres anatòmics que encara queden dempeus, sinó que durant el segle XVIII diguem que a la Ciutat Comtal hi va haver una

mena d'epidèmia de teatres anatòmics, no exactament com l'heretat del cercle selecte de cirurgians, sinó una sèrie d'exposicions més o menys relacionades amb la màgia, l'expropiació científica, l'escenografia teatral, el gabinet natural, el museu i la fira de varietats. Un dels més famosos va ser el museu anatòmic de Francesc Roca. En una cantonada del Paral·lel s'anunciava «la parada dels monstres, deformacions de la natura». Una sèrie de ninots i similis autòmats de cera mostraven tota mena de formacions orgàniques. Una mena de popularització de les Venus anatòmiques que hi havia a les escoles de medicina a imatge i semblança de la piadosa de Clemente Susini. Un dels eslògans del museu de Francesc Roca era donar a conèixer els mals que castigaven el conegut «barri Xinó», amb l'auspici de la Creu Roja, que promovia una campanya que tenia com a lema «Croada de lluita antivenèria. Feu llum al vostre cervell». Les relacions entre Catalunya —especialment Barcelona— i les Índies es remunten al mateix moment de la partida o l'arribada, o fins i tot la mort o el naixement, de Colom. Aquest trànsit constant de comunicacions, fruits, imatges i fantasies també inclou la invenció dels òrgans i, per descomptat, la creació d'Estats. Probablement des de les mateixes entranyes del teatre anatòmic o des de les seves aules devia salpar Cosme Argerich amb rumb al virregnat del Riu de la Plata per dirigir, juntament amb O'Gorman —que, si bé era irlandès, tenia una titulació certificada també a Barcelona—, el Protomedicat de Buenos Aires. Les seves funcions primordials eren el peritatge en la venda d'esclaus i la fiscalització de les importacions i la tinença de medecines. Dic tot això d'una tirada i al mateix temps tinc una imatge graciosa de mi. El cos se'm desproporciona en la sensació: de vegades em veig unes mans petites que surten d'una pilota grossa; altres vegades em percebo com un dibuix animat dels vuitanta aixafat per una topadora i rematat amb una boca mòbil. Altres vegades soc jo, però la meua veu m'excedeix: sento que es torna dura i cau com un maó acabat de sortir del forn. Sento l'admiració en algun gest que m'envolta. Aleshores m'esforço per seduir: no m'agrada moure les passions racionals, edípiques, ja que l'escena de l'afalac s'instal·la, prefereixo que sigui a través de les baixes passions, que em vulguis llepar el cervell i els pits.

El cos, la matèria, el territori sempre estan en disputa. Les figuracions, els trops, les ficcions que creem per anomenar-los, delimitar-los, desitjar-los, somiar-los, construir-los són sistemes d'invenció molt poderosos. Acabo. Per fi. Només me'n vull anar. Estirar-me al sol una estona. M'agradaria agafar l'avió i tornar a casa, però encara

em queden unes quantes classes. Em sorprèn que els estudiants siguin majoritàriament sud-americans. No puc deixar de pensar en les voltes del capital colonial mentre observo com reuneixen les monedes per pagar. Hi ha dos europeus: han après a parlar els últims a les reunions. Jo he demanat que ometin les disculpes de privilegis: m'avorreixen i no m'interessen.

La Virreina Centre de la Imatge
Palau de la Virreina
La Rambla, 99. 08002 Barcelona

Horari: de dimarts a diumenge
i festius, d'11 a 20 h
Entrada gratuïta

Visites guiades gratuïtes:
Dimarts, 17.30 h
Dissabte y diumenge, 11 h

barcelona.cat/lavirreina
twitter.com/lavirreinaci
facebook.com/lavirreinaci
instagram.com/lavirreinaci